

ZAJEDNIŠTVO U RAZLIČITOSTI – AUTENTIČNA KRŠĆANSKA ZAJEDNICA*

Dr. Stjepan BALOBAN

O. Uvod

Namjera je ovog izlaganja razmišljati o veoma osjetljivom pitanju duhovnih pokreta u Crkvi nakon II. vatikanskog koncila i o njihovom mjestu unutar autentične kršćanske zajednice. Polazi se od shvaćanja Crkve kao *communio* – zajedništvo, što je došlo do osobitog izražaja na Saboru. Da bi se moglo shvatiti pojam »*communio*«, kako se on danas pokušava ostvarivati u Crkvi, potrebno je krenuti od teologije II. vatikanskog koncila u kojoj je pojam »zajedništvo« usko vezan uz ulogu Duha Svetog. Zbog toga nas zanima uloga Duha Svetoga unutar dimenzije »*communio*« Crkve. Osim toga, u duhovnim pokretima o kojima će biti riječ, pneumatološki moment je posebno važan, kao i pitanje karizmatškog elementa u Crkvi koje će biti naznačeno samo kratko.

Zbog naglašeno važne uloge Duha Svetoga u čitavoj problematici na početku se iznose neki važni pneumatološki momenti na II. vatikanskom koncilu¹. Nakon toga će biti riječ o duhovnim pokretima u postkoncilsko vrijeme s posebnim osvrtom na našu situaciju. Treći dio izlaganja će pokušati vrednovati duhovne pokrete u kršćanskoj zajednici. Budući da je ovo veoma aktualna i ne do kraja prodiskutirana problematika u posaborskoj Crkvi, i ovo izlaganje ima namjeru potaknuti na daljnja razmišljanja. Završni dokument Druge izvanredne sinode biskupa izdan povodom 20. obljetnice završetka Koncila, održane u Rimu početkom prosinca 1985. godine, govoreći o Crkvi kao zajedništvu kaže: »Ekleziologija komunije-zajedništva središnja je i temeljna misao koncilskih dokumenata. Ona se zasniva na Sv. pismu, a u drevnoj je Crkvi kao i u istočnim Crkvama sve do danas na velikoj cijeni. Od Koncila na dalje

* Ovo predavanje je održano na 14. Simpoziju profesora teologije na Fratrovcu u Zagrebu od 29–30. ožujka 1989. godine. Okvirna tematika bila je: AUTENTIČNA KRŠĆANSKA ZAJEDNICA.

1. O uloji i mjestu Duha Svetoga na II. vatikanskom koncilu i u postkoncilsko vrijeme vidi: S. BALOBAN, *Spirito e vita cristiana nella teologia morale di Bernhard Häring*, Roma 1988, 5–45. U ovom predavanju naznačeni su samo neki važni momenti s obzirom na pojam »*communio*«.

mного je učinjeno da se jasnije razumije i u život provede Crkva kao zajedništvo².

Papa Ivan Pavao II, govoreći o misiji i odgovornosti laika u Crkvi i u svijetu, kaže u postsinodalnoj apostolskoj pobudnici »Christifideles laici« da se misija i odgovornost laika mogu razumjeti ispravno jedino u kontekstu Crkve – shvaćene kao zajedništvo³. Već na prvoj izvanrednoj sinodi biskupa u Rimu 1969. godine vrlo zapažen temeljni doktrinalni podnesak pod naslovom: *Crkva je »communio« – zajedništvo svih vjernika* iznio je naš kardinal Franjo Šeper. U prvom dijelu referata: *Zajedništvo vjernika* kard. Šeper ukazuje na posaborska proučavanja koja su nastojala »da promaknu i dublje istraže tzv. ekleziologiju zajedništva. Doista, pojam zajedništva prožimao je svijest Crkve i ekleziološki nauk prvog tisućljeća te postoji još i danas u svojoj plodovitosti u predaji Crkva Istoka. Na tom je zajedništvu II. vatikanski koncil zasnovao svoj nauk o misteriju Crkve...«⁴.

Izraz *communio*-zajedništvo je, prema B. Dudi, »na sva vrata ušao u dvoranu i potom u dokumente II. vatikanskog koncila«⁵. Dodajmo k ovome i razmišljanje T. Šagi-Bunića koji u riječi *zajedništvo* vidi ključnu riječ »po kojoj će se prepoznati što je Drugi vatikanski koncil (kao što se npr. Nicejski sabor znade po riječi *homousios*)«⁶.

1. Porast zanimanja za ulogu Duha Svetoga na II. vatikanskom koncilu

U dvadesetom stoljeću II. vatikanski koncil predstavlja prekretnicu zanimanja za ulogu Duha Svetoga u životu Crkve. Tijekom prve polovice našeg vijeka, posebno prije Koncila, teolozi konstatiraju zaborav Duha Svetoga, kako u teologiji tako i u konkretnom životu Crkve. L. Bouyer piše da je činjenica gotovo potpune odsutnosti teološke obrade nauke o Duhu Svetom u modernoj Crkvi »previše očita da bi je se moglo osporiti«⁷.

O zaboravu Duha Svetoga još prije II. vatikanskog koncila govori i Y. Congar kaoi drugi teolozi koji su se bavili tom problematikom⁸. Kod nas je o toj tematici zanimljiv članak objavio A. Schneider koji ujedno nabraja uzroke tog

-
2. Druga izvanredna biskupska sinoda, *Završni dokumenti*, Zagreb 1986, KS dokumenti 78, str. 20.
 3. Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Christifideles laici. Esortazione apostolica postsinodale di Giovanni Paolo II su vocazione e missione dei laici nella chiesa e nel mondo*, Milano 1989, Ed. Paoline Magistero 140, br. 18. Budući da ovaj dokument do pisanja ovog predavanja nije bio preveden na hrvatski jezik, služio sam se talijanskim tekstom.
 4. F. kard. ŠEPER, *Crkva je »communio« – zajedništvo svih vjernika*, u: *Bogoslovska smotra* 58 (1988), br. 4, 150.
 5. B. DUDA, *Crkva kao zajedništvo-koinonia*, u: *Bogoslovska smotra* 58 (1988), br. 4, 148.
 6. Vidi: »Je li sinoda iznevjerila Koncil?«. Razgovor s dr. T. Šagi-Bunićem, u: *Kana* 17 (1986), br. 1, 15.
 7. L. BOUYER, *Il Consolatore. Spirito Santo e vita di grazia*, (Orig. *Le Consolateur. Esprit Saint et vie de grâce*, Paris 1980), Roma 1983, 11.
 8. Usp. Y. CONGAR, *Credo nello Spirito Santo I. Lo Spirito nell' 'Economia'. Rivelazione e esperienza dello Spirito*, (Orig. *Je crois en l'Esprit Saint I. Esprit Saint dans l' 'Economie'. Révélation et expérience de l'Esprit*, Paris 1979), Brescia 1982², 180–196; W. BREUNING, *Pneumatologia*, u: *Bilancio della teologia del XX secolo*, 3, (Orig. *Pneumatologie, u: Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert*, 3, Freiburg-Basel-Wien 1970), Roma 1972, 129–130; A. M. KOTHGASER, *Die katholische Pneumatologie im zwanzigsten Jahrhundert*, u: J. S. MARTINS (a cura), *Credo in Spiritum Sanctum. Atti del Congresso Teologico Internazionale di Pneumatologia*, I, Città del Vaticano 1983, 612–623.

zaborava Duha Svetoga⁹. Ima više faktora koji su pridonijeli tome da je II. vatikanski koncil posvetio više pažnje Duhu Svetom. Tako A. M. Kothgasser nabroja neke od tih čimbenika kao što su povećani interes za Sv. pismo i teologiju Otaca te ekumenizam, zatim doprinosi teologa njemačkog i francuskog govornog područja, itd.¹⁰. Stvaranju pozitivne pneumatološke klime na Saboru je puno pridonio sam papa Ivan XXIII, koji je više puta govorio o »novim Duhovima« i tako hrabrio one koji su naglašavali važnost pneumatologije¹¹.

Kako je Koncil odmicao, tako se sve više povećavalo zanimanje za ulogu Duha Svetoga. To je bilo na osobit način vidljivo u pripremi i izradi jednoga od najvažnijih dokumenata Sabora, naime, Dogmatske konstitucije o Crkvi »Lumen gentium«. U pripremnim materijalima toga dokumenta prvo poglavlje je imalo naslov: *De Ecclesiae militantis natura*. No već prve diskusije koncilskih Otaca pokazuju da je potreban drugačiji pristup shvaćanju Crkve. To će kasnije biti i ostvareno tako da će prvo poglavlje dobiti naslov – *De Ecclesiae mysterio*. Time je stavljen naglasak na Crkvu kao misterij. Stoga je u 1. poglavlju Konstitucije uveden i poseban broj o Duhu Svetom, naime *De Spiritu Ecclesiam sanctificante* (br. 4)¹². Taj pneumatološki vid bio je tijekom daljnjih koncilskih rasprava istican od promatrača drugih kršćanskih vjera. U tom smislu zapažen je intervent Mons. Zaidé-a, maronitanskog nadbiskupa iz Beyruta, koji je, govoreći o poglavljima *Božji narod* i *Laici*, zamjerio odsutnost govora o Duhu Svetom¹³. Polazeći od konačno prihvaćenog teksta, može se reći da Dogmatska konstitucija predstavlja vrhunac govora o Duhu Svetom na Koncilu. Drugi dokumenti će se na određen način nadahnuti na »Lumen gentium«¹⁴. Zanimljivo je za tematiku ovog predavanja naglasiti kako je upravo *Dogmatska konstitucija o Crkvi* zaslužna za razvoj pneumatološke misli na Koncilu. A usporedo uz taj razvoj usko je vezano shvaćanje Crkve kao »communio«.

1. 1 Duh Sveti – »princip« zajedništva

Slijedi nekoliko karakterističnih tekstova iz dokumenata II. vatikanskog koncila koji govore o ulozi Duha Svetoga u shvaćanju »zajedništva« Crkve. Krist i Duh Sveti idu uvijek zajedno. Krist »nas je učinio dionicima svoga Duha, koji budući da je jedan te isti u Glavi i u udovima, čitavo tijelo tako oživljuje, ujedinjuje i kreće da su sveti Oci mogli usporediti Njegovo djelovanje s onim što ga vrši u ljudskom tijelu životno počelo ili duša« (LG 7). Nadalje, Duh Sveti ujedinjuje ljude među sobom i s Bogom u Narod Božji (AG 15).

9. Usp. A. SCHNEIDER, *Isus Krist – prisutan u Duhu Svetome*, u: *Bogoslovska smotra* 56 (1986), br. 1–2, 1–25.

10. Usp. KOTHGASSER (1983), 624–625.

11. Usp. IOANNES XXIII, *Alocutio diei Pentecostes anno MCMLIX*, u: *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II Apparando*, series I, vol. I, 24; IOANNES XXIII, *De Oecumenico celebrando Concilio*, u: *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II Apparando*, series I, vol. I, 105.

12. Usp. BALOBAN (1988), 11–13.

13. Usp. *Isto*.

14. Usp. A. M. CHARUE, *Lo Spirito Santo nella 'Lumen Gentium'*, u: E. LANNE (a cura), *Lo Spirito Santo e la Chiesa*, (Orig. *Le Saint-Esprit dans 'Lumen Gentium'* u: *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 45 (1969) 359–379), Roma 1970, 330.

Duh Sveti, »koji sijanjem Riječi i propovijedanjem Evanđelja pozivlje Kristu sve ljude i budi u srcima privrženost vjeri, dok one koji vjeruju u Krista rađa na nov život, u kupelji krsnog vrela on ih sakuplja u jedan Božji narod, koji je 'izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu' (1 Pt 2, 9)« (AG 15). A i sam Krist, budući da je želio rast naroda Božjega i ostvarenje jedinstva, obećao je Duha. Duh Sveti »prebiva u vjernicima, ispunja svekoliku Crkvu i njome ravna; on je tvorac onog čudesnog zajedništva vjernika i sve ih tako u Kristu prisno povezuje da je on počelo jedinstva Crkve« (UR 2). Već na početku *Pastoralne Konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu* »Gaudium et spes« čitamo: »Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovom srcu. Kršćansku zajednicu naime sačinjavaju ljudi, koje u Kristu sjedinjene vodi Duh Sveti na njihovu hođu prema Očevu Kraljevstvu« (GS 1).

Duh Sveti djeluje u svakom, u srcu svakog (AA 3) i potiče svakog ljubiti Boga svim srcem, svom dušom i sa svom voljom (LG 40). Na osobit način čini laike svjesnima njihove odgovornosti (AA 1), potičući kršćane da bolje upoznaju osobe sa kojima žive (AG 11). Glavna aktivnost Duha Svetoga u Božjem narodu jest od članova tog naroda stvoriti Crkvu koja ostvaruje jedinstvo u različitosti. Jer u »raznolikosti svi daju svjedočanstvo o divnom jedinstvu u Kristovu Tijelu: jer sama raznolikost milosti, službi i djelovanja skuplja Božje sinove u jedno tijelo, jer 'sve ovo čini jedan i isti Duh' (1 Kor 12, 11)« (LG 32).

U Crkvi koja je misterij jedinstva u Kristu i po Kristu, Duh Sveti je tvorac raznovrsnih darova (UR 2). Isus je poslije svoje smrti i uskrsnuća, po daru duha ustanovio »novu bratsku zajednicu, naime u svome Tijelu, što je Crkva; da se u tom Tijelu svi kao udovi jedan drugome, međusobno pomažu već prema različitim darovima koji su im dani« (GS 32).

Duh Sveti je princip sakupljanja i jedinstva. Zato je »Bog napokon poslao Duha svoga Sina, Gospodina i Životvorca, koji je za čitavu Crkvu, za pojedince i za sve koji vjeruju, princip sakupljanja i jedinstva u nauci Apostola i u zajednici, u lomljenju kruha i molitvama (usp. Dj ap. 2, 42 gr.)« (LG 13). Iz svega ovoga proizlazi kako je uloga Duha Svetoga bitna za Crkvu kao zajedništvo, jer Duh utemeljuje vanjsko i unutarnje jedinstvo Crkve Božje (GS 42); ujedinjuje sve u zajedništvo u Crkvi Božjoj (GS 32) i čini zajednicu vjernika okupljenu u Kristu – in Christo – pod stalnim vodstvom istog Duha (GS 1)¹⁵.

1. 2 Karizmatički elemenat u Crkvi

Za bolje osvjetljavanje teme koja se obrađuje u ovom predavanju, potrebno je osvrnuti se i na pojam karizme o kojem govori II. vatikanski koncil. Shvaćanje pojma karizme veoma je važno kod govora o duhovnim pokretima. K. Rahner primjećuje kako povijest teologije karizmatičkog elementa u Crkvi i za

15. Usp. T. FEDERICI, *Spirito Santo*, u: *Dizionario del Concilio Ecumenico Vaticano Secondo*, Roma 1969, 1874.

Crkvu još nije napisana. I to zbog toga jer je ta ista teologija ostala relativno slabo razvijena¹⁶.

Ipak na II. vaticanskom koncilu se govorilo o karizmama. Štoviše jedan teolog primjećuje da se ni na jednom Koncilu u povijesti Crkve nije govorilo toliko i tako o karizmama kao na II. Vatikanskom¹⁷.

Na početku Koncila postojale su dvije različite koncepcije pojma karizme. Prva je karizme tumačila »kao milosne, rijetke i izvanredne darove, dok je druga karizme gledala kao potrebne darove koji čine običan narod prikladnim za različite oblike služenja u tijelu Kristovu«¹⁸. Ta je druga koncepcija zastupana od kard. Suenensa prevladala na Koncilu, i našla svoje mjesto u »Lumen gentium«, t. 12. u kojoj piše: Isti Duh Sveti, svoje darove »dijeleći kako hoće' (1 Kor 12, 11), dijeli među vjernike svakog staleža također posebne milosti, kojima ih čini sposobnima i spremnima da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve... Te karizme, bilo najsjajnije, bilo najjednostavnije, i više raširene, treba primiti sa zahvalom i utjehom. Izvanredne pak darove ne treba lakoumno tražiti, niti se preuzetno mogu od njih očekivati plodovi apostolskih djela; ali sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom, i na koje osobito spada ne ugasiti Duha, nego sve ispitati i zadržati ono što je dobro (usp. 1 Sol 5, 12 i 19-21)« (LG 12). Iz tog koncilskog teksta proizlazi: svaki vjernik dobiva određene karizme za razna djela i dužnosti u Crkvi. Te karizme mogu biti različite, a sve se trebaju prihvatiti sa zahvalnošću. Izvanredne darove ne treba lakoumno tražiti. Sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom; a oni pak moraju biti svjesni da ne gase Duha, nego da zadrže i promiču ono što je pozitivno.

II. vaticanski koncil kao i sama klima oko tog Koncila pokazuu, dakle, porast zanimanja za ulogu Duha Svetoga u kršćanskom životu. S pravom primjećuje Y. Congar kako je Sabor zadržao kristološku i biblijsku notu, koje su bitni uvjeti zdrave pneumatologije. Duh je »Duh Kristov; on čini djelo Kristovo, izgrađuje Tijelo Kristovo. Duh Sveti je neprestano imenovan kao princip života tijela koje je Crkva«¹⁹. Stoga se »pneumatologija, kao teologija i dimenzija ekleziologije, neće moći potpuno razviti ako se neće ostvariti i živjeti u Crkvi. U ovome području, teorija naširoko ovisi o praksi«²⁰. Papa Pavao VI, svjestan važnosti uloge Duha Svetoga u životu kršćanske zajednice, piše: »Koncilska kristologija i osobito ekleziologija trebaju slijediti novi studij i novi kult Duha Svetoga kao neizbježnu komponentu koncilskog učenja«²¹.

16. Usp. K. RAHNER, *L'elemento carismatico nella chiesa*, u: *Sacramentum Mundi. Enciclopedia Teologica*, 2, 50.

17. Usp. G. HASENHUETTL, *Carisma. Principio fondamentale per l'ordinamento della Chiesa*, (Orig. *Charisma. Ordnungsprinzip der Kirche*, Freiburg 1969). Bologna 1973, 361.

18. F. A. SULLIVAN, *Carismi e Rinnovamento Carismatico*, (Orig. *Charism and charismatic Renewal*, Michigan 1982). Milano 1983, 8.

19. CONGAR (1982²), 188.

20. *Isto*, 193.

21. PAOLO VI, *Rinnovamento e riconciliazione - Udiienza generale del 6 giugno 1973*, u: *Osservatore romano* 113 (1973), No. 129, 1.

2. Duhovni pokreti u postkonzilsko vrijeme

II. vatikanski koncil je dao impuls razvoju pneumatologije u dvostrukom smjeru: na teoretskom planu (članci, knjige, rasprave) i na praktičnom planu (obnova u Duhu ili karizmatika obnova). O teoretskom smjeru ovdje neće biti govora. Dovoljno je konstatirati da je nakon Sabora postalo moderno pisati o Duhu Svetom. To je još uvijek i danas. Pojavljuje se puno knjiga i članaka sa pneumatološkim temama. Dobar dio tih spisa po svome sadržaju ne ispunjavaju ono što sam naslov traži.

2. 1 Karizmatika gibanja u Crkvi

Nas ovdje zanima uloga raznih duhovnih pokreta koji su bilo obnovljeni bilo novonastali u postkonzilsko vrijeme. Očito je da su duhovna gibanja u postkonzilsko vrijeme posljedica nečega. Ona su prije svega posljedica određene zamorenosti u životu kršćanske zajednice, ali i očekivana posljedica pojačanog zanimanja za Duha Svetoga na Saboru. Još 1968. godine Pavao VI. je rekao: »Trenutak koji danas živimo u Crkvi i u svijetu je veličanstven (solenne), važan, kažimo jedinstven. To je milosni trenutak koji možda više neće nadoći; to je neizbježan poziv slijediti djelo Duha Svetoga, koji u savjestima vjernika, svećenika i redovnika potiče neodgodivu želju spasiti svijet, žrtvovati se za njegovu evangelizaciju i promicati evoluciju prema boljim strukturama«²².

Mislim da se može reći kako su kršćani u postkonzilsko vrijeme osjetili da su pozvani slijediti Duha i žrtvovati se za bolji svijet, te preuzeti odgovornosti na sebe. Potaknuti svim onim što se dogodilo na II. vatikanskom koncilu počeli su tražiti svoje mjesto u životu kršćanske zajednice, organizirajući se u razne pokrete i grupe, te stvarajući ono što jednim imenom nazivamo obnova u Duhu.

Posebno je zapažena i u literaturi tzv. katolička karizmatička obnova čiji počeci sežu na početke 1967. godine. Tada se na katoličkom univerzitetu Duquesne u Pittsburgu – SAD sakupila grupa mladih profesora koji su htjeli ozbiljnije živjeti svoju vjeru. Oni su se povezali sa protestantskim pentekostalcima i počeli su prakticirati pentekostalna iskustva²³.

Osnovne karakteristike karizmatikog pokreta su prema F. A. Sullivan-u: krštenje u Duhu, proroštva, dar jezika, karizme i ozdravljenja²⁴. Karizmatika obnova je obilježila vrijeme poslije Koncila i kao takva izazvala odobravanja i osporavanja. Tako Y. Congar ističe pozitivne aspekte karizmatikog pokreta kao što su vitalnost karizmi i više naglašena osobnost i važnost iskustva²⁵. No Congar upućuje i kritička pitanja u odnosu na fenomene koji se pojavljuju u karizmatikom pokretu: prenaglašena neposrednost i slabljenje socijalnih obaveza. Traži se i nalazi se, objašnjava Congar, bliži, neposredni i osobni odgovor i rješenje, »odbijajući dugačke i teške putove: bilo da se radi o približava-

22. PAOLO VI, *Discorso ai Capitoli generali dei Carmelitani, degli Agostiniani e dei Rogazionisti*, 14. settembre 1968, u: *Insegnamenti di Paolo VI*, VI, 468.

23. Usp. A. BARRUFFO, *Carismatici*, u: *Nuovo Dizionario di Spiritualità*, Roma 1982³, 124.

24. Usp. SULLIVAN (1983), 63-79 i 99-191.

25. Usp. Y. CONGAR, *Credo nello Spirito Santo II. Egli è il Signore e dà la vita*, (Orig. *Je crois en l'Esprit Saint II. Il est Seigneur et Il donne la vie*, Paris 1979), Brescia 1982, 161-172.

nju Svetom pismu ili o socijalnim problemima, o pitanjima koja su nastala iz krize u Crkvi a vezana su za veoma brzu transformaciju svijeta, bilo da se radi, napokon, o potrebnim etapama u materiji ekumenizma²⁶. S obzirom na drugi prigovor, Congar primjećuje da postoji opasnost da se ostane očaran u vertikalnom odnosu prema apsolutnom do te mjere da se zanemari horizontalni odnos; možda ne u neposrednom odnosu prema bližnjemu, ali svakako u jednoj dimenziji na duže vrijeme, osobito socijalnoj²⁷.

2. 2 Male zajednice unutar Crkve

Specifičan oblik duhovnih gibanja unutar Crkve u postkoncilsko vrijeme jesu tzv. bazične zajednice. U terminološkom određivanju tog fenomena autori se razilaze. Dosada su uvriježeni različiti nazivi: 'bazične zajednice', 'male skupine', 'male zajednice', 'spontane grupe' i dr. Iz proučavanja tog fenomena u svijetu i u Crkvi kod nas izlazi prema T. Ivančiću, »da je najpodesniji naziv: kršćanske bazične skupine ili kršćanske vjerničke skupine. Atribut 'kršćanske' potreban je da bismo ih razlikovali od svjetovnih ili uopće religijskih skupina. Riječ 'skupina' a ne zajednica podesniji je zbog toga što se radi o okupljanjima koja rijetko nose obilježja i elemente pravih zajednica. Istodobno, ne treba ih nazivati općim imenom 'spontane', jer se većinom radi o dosta organiziranim skupinama koje imaju svoj program i svoj cilj. Molitvene su samo neke od njih, isto tako i naglašeno duhovne, pa stoga ti nazivi ne odgovaraju općem karakteru skupina u Crkvi. Naziv *bazična i vjernička skupina* čini se najprikladniji jer se radi o okupljanjima vjernika ukoliko su narod Božji. Bazične i stoga što se radi o okupljanju na temelju osnovnih sakramenata, bazičnih, tj. na temelju sakramenata inicijacije²⁸. Te bazične skupine su u raznim oblicima rasprostranjene u raznim dijelovima svijeta: u Latinskoj Americi, SAD-u, Italiji, Francuskoj, Španjolskoj i dr.²⁹. Karakteristično za ove zajednice jest to što prakticiraju skupna sredstva posvećenja: zajednička molitva, sakramenti i posebno euharistija. Da je to veoma raširen i važan fenomen unutar Crkve potvrđuje i Biskupska sinoda u Rimu 1974. godine na kojoj se raspravljalo o tim bazičnim zajednicama. Tako »Evangelii nuntiandi«, plod te Sinode, br. 58 pod naslovom *Bazične crkvene zajednice*, konstatira kako se u Crkvi puno govori o ovim zajednicama. Dokument upozorava da treba razlikovati dvije vrste: Prve su one zajednice koje niču unutar Crkve i žive u skladu s njezinim životom. Takve kršćanske bazične zajednice su pozitivne i treba ih podržati. Nasuprot ovima postoje i one bazične zajednice koje osporavaju Crkvu. Kod tih je prisutna velika opasnost da budu instrumentalizirane od nekog sistema ili stranke.

Bazične zajednice ili skupine su stvarnost Crkve i plod su koncilске i postkoncilске pneumatologije. S pravom konstatira I. Fuček: »Spontano, kao u prvoj Crkvi, rađaju se pred našim očima mikrostrukture – bazične zajednice

26. *Isto*, 179.

27. *Usp. Isto*, 182.

28. T. IVANČIĆ, *Evangelizacijska uloga kršćanskih bazičnih i drugih skupina*, u: *Crkva u svijetu* 18 (1983), br. 1, 18.

29. Toj problematici posvećen je *Concilium* 32 (1975), br. 4, 221–295.

vjernih. Nad tom pojavom mi možemo negodovati, možemo se osjetiti poraženima, a možemo biti zadivljeni pred novim silaskom Duha Svetoga poput Parata, Medjana, Elamljana, žitelja Mezopotamije... Krećana i svih ostalih u duhovsko jutro³⁰.

2. 3 Duhovna gibanja unutar Crkve u Hrvata

Duhovna gibanja su uhvatila korijenje i u našoj sredini, u domaćoj Crkvi. S obzirom na njihovo ustrojstvo postoji određena literatura za pojedine pokrete, ali nedostaje jedan iscrpni pregled i analiza duhovnih gibanja kod nas. To je s jedne strane i razumljivo, jer su ta gibanja novost za postkonzilsku Crkvu, a sve novo traži vremena za dublju analizu. Osim toga, obnova u Duhu tražila je i u općoj Crkvi, u vremenu poslije Sabora svoje mjesto u životu kršćanske zajednice. Nakon vremena promatranja i ispitivanja čini se da dolazi vrijeme traženja određenih kriterija prema kojima bi se mogli vrednovati duhovni pokreti.

Kada govorimo o obnovi u Duhu i o duhovnim pokretima kod nas, tada mislimo na sva duhovna gibanja u Crkvi u Hrvata. T. Ivančić daje pregled duhovnih pokreta kod nas, a ujedno konstatira nedostatak jednog centra u kojem bi se mogle dobiti sve informacije³¹. Većina duhovnih pokreta kod nas je novijeg datuma i uvezena je iz prakse drugih kršćanskih sredina izvan domovine. Postoje zatim duhovni pokreti koji su nastali na našem tlu i klasična duhovna gibanja koja su dobila svoj impuls u postkonzilskoj Crkvi.

2. 3. 1 Pokreti »uvezeni« izvana

Ovdje se misli na sve one duhovne pokrete nastale u pojedinim crkvama širom svijeta, a koji pokušavaju uhvatiti korijenje u našoj domaćoj Crkvi. U ovu grupu spadaju: fokolarini, kursiljo, meditacije, karizmatici, neokatekumeni, bračni vikendi, svećenički marijanski pokret, pokret mladih iz Taizé-a. Svi ti pokreti su s više ili manje uspjeha prisutni u našim kršćanskim zajednicama. Opći je dojam da se dosta teško ukorijenjuju u širokim slojevima, te da su više prisutni u gradovima nego na selu. Kod svih tih pokreta postoje određene poteškoće kada traže svoje mjesto unutar kršćanske zajednice. Zanimljivo je spomenuti kako su od nabrojanih pokreta na našem tlu najmanje korijenja uhvatili karizmatici. T. Ivančić to obrazlaže na slijedeći način: »Od početka je kod nas bio prejak otpor takvom doživljavanju Duha i vjere. Činio se površan i odviše na rubu Crkve i društva. Neki su se pobojali u njemu prenatlaženog individualizma i elitizma. Zato su i tamo gdje su u nas uhvatili malko korijenja brzo prešli u trezveniji način doživljavanja kako to odgovara našem mentalitetu i Duhu koji puše u našim krajevima«³².

30. I. FUČEK, *Pitanje malih zajednica u svjetlu evangelizacije*, u: *Bogoslovska smotra* 45 (1975), br. 2-3, 304.

31. Usp. T. IVANČIĆ, *Duhovni pokreti u Crkvi u Hrvata*, u: *Crkva u svijetu* 16 (1981), br. 3, 247-252. Ivančić napominje još jednu važnu činjenicu: većina duhovnih pokreta kod nas je u nastajanju, a neki žele ostati u anonimnosti.

32. IVANČIĆ (1981), 248.

2. 3. 2 **Suvremeni duhovni pokreti nastali na našem tlu**

U ovu grupu spadaju molitvene grupe i seminari za osnovno religiozno iskustvo. Molitvene grupe su kod nas nastale 70-tih godina, a nikle su prvenstveno među mladima iz potrebe za dubljim shvaćanjem vjeronauka. T. Ivančić, koji je ujedno najveći nosilac ovog duhovnog gibanja kod nas, piše da su molitvene grupe nastale tamo gdje se najprije osjetila »potreba za obraćenim kršćanskim životom. Obraćenje je tražilo molitvu i to spontanu, iz srca. Takva molitva je vapila za Duhom koji bi molio u srcu vjernika. Tako se ostvarilo trijezno i razumno otvaranje Duhu Božjemu. Obraćenje, molitva i otvaranje Duhu Svetom tražili su pak temeljitiju pouku i produbljeno znanje. Molitvene grupe imaju zato dva bitna sadržaja: pouku i molitvu«³³.

Seminari za osnovno religiozno iskustvo su novijeg datuma. Počeci im sežu u 1980. godinu, a kod njih se naglasak stavlja na obnovu sakramenata inicijacije: krštenja, krizme i euharistije. Polazište za ove seminare jest: Inicijacija – *Red pristupa odraslih u kršćanstvo* i dokumenti papa koji govore o evangelizaciji ('*Evangelii nuntiandi*') i o katehizaciji ('*Catechesi tradendae*'). Seminar je zamišljen prije svega za svećenike, kako bi oni kasnije u svojim župama stečeno iskustvo mogli prenijeti na vjernike. Na takve seminare »dolaze često i nekršteni te tako započnu svoj temeljiti katekumenat. Cilj takvog seminara jest temeljna pouka i molitva«³⁴.

2. 3. 3 **Klasična duhovna gibanja**

U ovu grupu ubrajamo mjesečne duhovne vježbe koje potječu od Ignacija Lojolskog i koje se primjenjuju i na osobe koje ne pripadaju redu Isusovaca. Ovdje ubrajamo obiteljsku molitvu, koja doživljava novi impuls proslavom u Ninu pod geslom: hrvatska katolička obitelj svakodnevno moli i nedjeljom slavi euharistiju. Posebno mjesto ovdje zauzimaju pučke misije, crkvena hodočašća i crkvene proslave. Ovdje treba još spomenuti razne tečajeve; osobito vrijedno pažnje je bilo permanentno obrazovanje svećenika.

Iz svega toga proizlazi da se postkonzilska obnova u Duhu ne želi ograničiti samo na neke oblike i na neke pokrete već se ta obnova nastoji živjeti i provoditi i u nekim već tradicionalno poznatim pokretima, npr. pučkim misijama, hodočašćima, raznim proslavama...

T. Ivančić, početkom 80-tih godina primjećuje i upozorava da većina tih gibanja ostaje na rubu naše Crkve. Razlog takvog stanja Ivančić vidi u slijedećim činjenicama: u biskupijama nema nekog posebnog tijela zaduženog za koordinaciju tih pokreta; sami pokreti »nisu dovoljno elastični da ljude obnavljaju i ostavljaju u župi, nego ih većinom izvode iz župe, stvarajući neku novu grupu, a ne stvarajući mentalitet kod takvih da pripadaju župi i da se u njoj aktiviraju kao žive stanice Crkve«³⁵. Govoreći 1983. god. o evangelizacijskoj ulozi kršćanskih bazičnih i drugih skupina Ivančić naglašava bitnu ulogu laika u tim skupinama i traži da te različite skupine pronađu svoje mjesto u životu župe. Kako općenito u Crkvi tako su i u župi važni zajedništvo i poslanje. To

33. *Isto*, 249.

34. *Isto*, 249.

35. *Isto*, 252.

zajedništvo je juridičke i duhovno-životne naravi. Juridička narav »je *kostur*, živa zajednica župe je tkivo tog tijela, a Duh Sveti je život«³⁶.

3. Kako vrednovati duhovne pokrete u autentičnoj kršćanskoj zajednici?

3. 1 Duhovni pokret kao šansa za intenzivniji kršćanski život

Za duhovne pokrete se općenito može reći da im je glavni cilj da kršćani jače i svjesnije žive svoju vjeru u konkretnosti svojega života. Tako se ti pokreti nude kao jedna od mogućih *obnova* unutar Crkve. Govoreći o bazičnim crkvenim zajednicama, »Evangelii nuntiandi« upozorava da »one nastaju iz potrebe da se život Crkve još snažnije proživljava; ili iz želje i težnje za još ljudskom dimenzijom koju veće crkvene zajednice teško mogu pružiti naročito u suvremenim glomaznim urbanim središtima koja više pogoduju životu u masi i anonimnosti« (EN 58). U tim grupama se produbljuje vjersko iskustvo. Ljudi se međusobno povezuju, otvaraju jedni drugima i tako stvaraju zajedništvo. Razvija se osjećaj za zajednicu kojoj se pripada. Ponekad se pojedinci i previše navezuju na zajednicu kojoj pripadaju ili na voditelja zajednice.

Budući da je Crkva zajedništvo, kaže Druga izvanredna Biskupa sinoda u Rimu, »nove tzv. 'crkvene bazične zajednice' ako doista žive u jedinstvu Crkve, istinski su izraz zajedništva pa stoga i sredstvo za izgradnju dubljeg zajedništva. Zato pružaju veliku nadu za život Crkve (usp. EN 58)«³⁷. Ta težnja za bilo svjesnim bilo nesvjesnim proživljavanjem kršćanskog zajedništva reakcija je na veoma raširenu privatizaciju i individualizaciju vjere u ovom našem stoljeću. Vjera se previše racionalizira, individualizira i privatizira. Time ona gubi eklezijalni i komunitarni karakter. Tome su u novije vrijeme još više pridonijeli procesi industrijalizacije i urbanizacije. Osjećaj za zajedništvo u Crkvi je isto tako potisnut u drugi plan. Vjernik se našao i u teoriji i u praksi sam sa svojim Bogom, a premalo s braćom koja zajedno traže Boga. Gubljenje istinskog zajedništva u Crkvi, koje pretpostavlja euharistijsko zajedništvo, nagrizlo je crkvenost pojedinca i čitavih kršćanskih zajednica. Upravo duhovni pokreti su šansa da se opet razvije osjećaj za *zajedništvo*. Zbog toga je i razumljivo da se ljudi svih dobi ugodno osjećaju unutar duhovnih pokreta jer su prihvaćeni i kao ljudi i kao vjernici. Stalna je međutim *opasnost* da se zatvore u to *jedno* svoje zajedništvo i izgube smisao za šire crkveno zajedništvo.

I u novijoj postsinodalnoj pobudnici »Christifideles laici« pape Ivana Pavla II. riječ je o različitim formama udruživanja laika unutar Crkve. Naglašava se kako u ovo naše vrijeme na poseban način cvjetaju različite forme udruživanja: udruge, grupe, zajednice, pokreti. Može se govoriti o jednoj novoj periodu – razdoblju laičkog udruživanja (CL 29). Ta udruženja laika međusobno se razlikuju u različitim vidovima – po vanjskom ustrojstvu, po odgojnim metodama i po polju rada. Slažu se međutim nalazeći duboku podudarnost u cilju za kojim teže: »sudjelovati odgovorno u poslanju Crkve a koje se sastoji u prenošenju Evanđelja Kristovog kao izvora nade za čovjeka i za obnovu društva« (CL 29).

36. IVANČIĆ, (1983), 24.

37. Druga izvanredna biskupska sinoda, *Završni dokumenti* (1986), str. 25–26.

Dokumenat »Christifideles laici« u ovim laičkim udruženjima gleda za naše vrijeme nešto pozitivno. Kulturni utjecaj, koji je izvor i poticaj ali također plod i znak svakog i svake druge transformacije ambijenta i društva, može se realizirati ne toliko po pojedinačnim osobama koliko po 'socijalnom subjektu', po grupi, zajednici, udruženju ili pokretu. To je veoma važno za pluralističko društvo u kojem živimo. U sekulariziranom društvu svijeta različite forme udruživanja mogu predstavljati za mnoge posebnu pomoć u oblikovanju života prema zahtjevima evanđelja. Postoji još jedan dublji razlog teološke naravi koji traži udruživanje laika, a to je ekleziološki razlog. To je već naznačio i II. vatikanski koncil koji u udruženom apostolatu gleda »znak zajedništva i jedinstva cijele Crkve u Kristu« (AA 18) (CL 29). Taj znak se mora očitovati u odnosima zajedništva bilo unutar različitih oblika udruživanja bilo izvan, u širem kontekstu kršćanske zajednice. Ekleziološki razlog objašnjava s jedne strane vlastito pravo laika na udruživanje, i s druge strane potrebu 'kriterija' razlikovanja autentične crkvenosti različitih formi udruživanja. »Christifideles laici« naglašava *slobodu* udruživanja laika u Crkvi koja nije neka povlastica dobivena od autoriteta u Crkvi. Već tu se radi »o slobodi koja je priznata i garantirana od crkvene vlasti i koja mora biti vršena uvijek i samo u zajedništvu Crkve: u tom smislu pravo laika na udruživanje je bitno vezano uz život zajednice i poslanje same Crkve« (CL 29).

3. 2 Kriteriji crkvenosti za duhovne pokrete i različita laička udruženja

Duh Sveti je princip »zajedništva« u različitosti, ističe Sabor. To isto naglašavaju i posaborski dokumenti, ali to nije lagano zaživjeti u praksi. Nije čudo da se onda u životu kršćanske zajednice, koju čine i različiti duhovni pokreti, pojavljuju i određene negativnosti koje mnogo puta više rastaču nego izgrađuju zajedništvo. Neke od tih negativnosti, koje se mogu pojaviti kako u karizmatском pokretu tako i u drugim pokretima, su slijedeće: prekomjerna težnja za senzacionalnim i spektakularnim (darovi jezika, proroštva, ozdravljenja); elitizam (prevelika važnost dana jednom pokretu – svome, kao da samo mi imamo Duha Svetoga); subjektivizam; biblijski fundamentalizam (sastoji se u tumačenju Biblije doslovno, ne uzimajući u obzir egzegezu); iluminizam (želi zamijeniti učiteljstvo Crkve sa zamišljenim učiteljstvom Duha); krivi ekumenizam (želi naglašavati u susretima sa drugim kršćanskim konfesijama samo ono što je zajedničko, dajući tako jednostranu viziju Crkve)³⁸.

Važno je uočiti kako »Evangellii nuntiandi« u br. 58 izričito ne spominje riječ *kriterij*, ali isto navodi određene *smjernice* za bazične crkvene zajednice. Te zajednice će biti nada za sveopću Crkvu:

- ukoliko se budu hranile Božjom Riječi i ne budu dopustile da ih zahvati politička polarizacija snaga;
- ukoliko odole napasti sustavnog osporavanja i kritiziranja;
- ukoliko budu povezane s mjesnom i sa sveopćom Crkvom, a da pri tome ne povjeruju kako su samo one jedina prava Kristova Crkva;

38. Usp. F. LAMBIASI, *Lo Spirito Santo: mistero e presenza. Per una sintesi di pneumatologia*, Bologna 1987, 150.

- ukoliko sačuvaju iskreno zajedništvo s Pastirima i s Učiteljstvom;
- ukoliko za sebe ne budu držale da je njima jedinima upućeno Evanđelje;
- ukoliko budu rasle u spoznaji, revnosti, zalaganju i misionarskom radu;
- ukoliko uvijek budu životno univerzalne, a ne poput sekti.

Budu li se ravnale prema ovim smjernicama, crkvene bazične zajednice će odgovoriti svojem najdubljem pozivu. Kao slušateljice Evanđelja postat će istovremeno navjestiteljice tog Evanđelja.

Petnaest godina poslije »Evangeli nuntiandi« pojavljuje se dokument o laicima »Christifideles laici« koji govori općenito o udruženjima unutar Crkve. Važno je naglasiti da se pod laičkim udruženjima ovdje podrazumijevaju i tradicionalna udruženja (npr. kat. akcija...) kao i druga udruženja i duhovni pokreti. Dokument »Christifideles laici« u br. 30 donosi određene *kriterije* eklesijalnosti za laička udruženja. To su sljedeći kriteriji:

1. Budući da su svi kršćani pozvani na svetost, svako laičko udruženje je pozvano biti sve više instrumentom svetosti u Crkvi, potičući najtješnje jedinstvo između »praktičnog života članova i njihove vjere« (AA 19).

2. Odgovornost za ispovijedanje katoličke vjere koja prihvaća i proklamira istinu o Kristu, o Crkvi i o čovjeku u poslušnosti učiteljstvu Crkve.

3. Svjedočanstvo čvrstog i uvjerenog zajedništva u sinovskom odnosu s papom, stalnim i vidljivim centrom jedinstva univerzalne Crkve (LG 23), i sa biskupom kao vidljivim počelom i temeljem jedinstva (LG 23). Zajedništvo s papom i sa biskupom se ostvaruje u odanom prihvaćanju njihovog doktrinalnog učenja i njihovih pastoralnih smjernica. A crkvena zajednica sa svoje strane zahtijeva legitimno priznavanje mnogostrukosti različitih oblika udruživanja laika u Crkvi. U isto vrijeme crkvena zajednica ukazuje na potrebnu međusobnu suradnju tih udruženja.

4. Podudaranje i suradnja s apostolskim ciljem Crkve. U ovoj se perspektivi od svih laičkih udruženja i od svakog člana posebno traži misionarski zanos koji će ih sve više učiniti subjektima nove evangelizacije.

5. Obaveza biti prisutan u ljudskom društvu, tj. staviti se u službu dostojanstva čitavog čovjeka. Na taj način laička udruženja ulaze u sve tokove sudjelovanja i solidarnosti čija su posljedica pravedniji i bratskiji odnosi unutar društva. Navedeni kriteriji iz dokumenta *Christifideles laici* su puno konkretniji od smjernica u »Evangeli nuntiandi«. Oni istovremeno djeluju ograničavajuće na laička udruženja. U br. 31 »Christifideles laici« navodi se kako je preporučljivo da neka nova udruženja i neki novi pokreti zbog svoje nacionalne i internacionalne raširenosti dobiju službeno odobrenje, tj. izričito odobrenje od kompetentne crkvene vlasti. Isto tako će Vijeće za laike pripremiti popis udruženja koji će dobiti službeno odobrenje Svete Stolice. Isto Vijeće zajedno sa Tajništvom za jedinstvo kršćana definirat će uvjete na osnovu kojih će moći biti odobreno neko ekumensko udruženje za koje se traži da katolici u njemu budu većina, a nekatolici manjina.

Ukazivanje na kriterije je potrebno, a u situacijama mogućih razdvajanja je nužno. No čini se da postoji još jedna opasnost o kojoj će tek vrijeme donijeti objektivni sud, a to je opasnost monolitnosti i ujednačavanja, koja bi se mogla pojaviti kao posljedica provođenja ovakvih kriterija. Ako bi se to dogodilo,

onda bi se izgubilo bogatstvo koje donosi različitost i ujedno se ne bi odgovorilo poticajima Duha Svetoga koji je »princip« zajedništva, kako je to naglasio II. vatikanski koncil.

3. 3 Župa – centar zajedništva

Dokumenat o laicima *Christifideles laici*« polazi od pretpostavke da je Crkva »zajedništvo«, a Duh Sveti princip njezinog jedinstva (CL 19). U Crkvi kao zajedništvu jedan i istovjetan Duh je dinamički princip različitosti i jedinstva u Crkvi i Crkve uopće (CL 20). Crkveno zajedništvo je »dar, i to veliki dar Duha Svetoga, kojeg su laici pozvani prihvatiti sa zahvalnošću i, u isto vrijeme živjeti sa dubokim osjećajem odgovornosti. Ovo se aktualizira konkretno u njihovom sudjelovanju u životu i poslanju Crkve, u čiju službu laici stavljaju svoje različite i komplementarne službe i karizme« (CL 20). Izvanredne i obične karizme su dar Duha Svetoga, a služe direktno ili indirektno u korist crkvenosti, i određene su za izgradnju Crkve, za dobro ljudi i za potrebe svijeta (CL 24). Veoma je značajno kako »*Christifideles laici*« veliki naglasak stavlja na župu, povezujući je sa zajedništvom Crkve.

Crkvena zajednica nalazi svoj neposredni i vidljivi izraz u *župi* koja je »posljednja lokalizacija Crkve, u stanovitom smislu sama Crkva koja živi u kućama svojih sinova i kćeri« (CL 26). I zbog toga je potrebno da svi otkrijemo pravo lice Crkve, prisutne i djelujuće u župi. Važnost župe je naglasio i Sabor istaknuvši kako župa »pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koje se u njoj nalaze i ugrađuje ih u sveopćenitost Crkve« (AA 10). Od svećenikâ se u župi traži kao i od biskupa »neka priznaju i podupru dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi, neka se rado služe njihovim razboritim savjetom i neka im ostavljaju slobodu i polje rada, dapače neka ih potiču da poduzimaju i djela vlastitom pobudom« (LG 37).

Iz dokumenata Crkve proizlazi, konstatira T. Ivančić, »želja Crkve da se laici organiziraju u manje skupine, zatim se traži da sve te skupine budu ujedinjene u župskoj zajednici pod vodstvom župnika. Na taj način se dobiva mnogovrsno bogatstvo najrazličitijih darova svakog pojedinog vjernika u izgradnji župe: različitost u jedinstvu. Na taj se način ujedno prikladno evangelizira i time osposobljuje svaki član župe i ujedno svaki biva sposoban za svoje specifično poslanje. Normalno je naime da ne odgovara svakom članu župe isti način rada u skupini, stoga je potrebno imati toliko skupina koliko ima darova koje se u tim skupinama dovode do zrelosti svjedočenja. Takvi zahtjevi Sabora i posaborskih dokumenata postavljaju nužnost preorijentacije pastoralâ u župi i promjenu mentaliteta klera«³⁹.

Je li župa najprikladnije mjesto za ostvarivanje zajedništva crkvenosti u različitosti i kao takva mjesto gdje se u potpunosti može ostvariti autentična kršćanska zajednica? Dokumenat »*Christifideles laici*« je svjestan nedostataka sadašnjih župskih struktura, ali poziva da se te strukture učine mjestom »crkvenog zajedništva« (CL 26–27). Ako je župa vidljivi izraz »zajedništva Crkve«,

39. IVANČIĆ (1983), 26.

onda bi se to zajedništvo u svoj svojoj različitosti trebalo ostvarivati upravo u župi. To je zapravo još uvijek ideal prema kome treba težiti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Slijedi nekoliko konstatacija koje proizlaze iz izloženog:

1. Postkoncilnska Crkva, osokoljena promjenama koje su se dogodile na Saboru, osjetila je potrebu obnove i to kako na teološko-teorijskom tako i na pastoralno-praktičnom planu. Ono što se događalo na Koncilu i što je zapisano u Dokumentima Koncila trebalo je prenijeti u praksu, zaživjeti u životu konkretnih kršćanskih zajednica.

2. Vjernici, članovi pojedinih kršćanskih zajednica, stječući sve veću svijest odgovornosti za svoje postupke i za svoj konkretni kršćanski život, počeli su kršćansku poruku uprisutnjivati u svojim specifičnim sredinama. II. vatikanski koncil, osobito po svojoj pneumatološkoj dimenziji – po ulozi koju Duh Sveti ima u životu kršćanina, otvarao im je s jedne strane velike mogućnosti angažmana unutar kršćanske zajednice, a s druge strane tražio je od njih da slobodno i vjerno u odgovornosti žive svoju vjeru.

3. Govoreći o karizmama, Sabor je želio naglasiti svakom kršćaninu kako je njegova uloga u životu određene kršćanske zajednice važna i nezamjenjiva.

4. Kršćani su se osjetili pozvanima živjeti svoju vjeru, angažirati se, dati, naime, svoj doprinos u izgradnji i životu kršćanske zajednice u kojoj se nalaze.

5. Tako su nastali različiti pokušaji obnove kršćanskog života koje nazivamo različitim imenima: obnova u Duhu, duhovni pokreti, karizmatika obnova.

6. Mogli bismo to i ovako reći: kršćani su u sebi aktivirali njima svojstvene karizme sa željom da ih upotrijebe na korist svoje zajednice.

7. Kako je vrijeme poslije Koncila odmicalo tako je nastajalo sve više raznih duhovnih pokreta i bazičnih zajednica koje su tražile svoje mjesto, ponajprije unutar kršćanske zajednice. Pri tome se vidjelo bogatstvo koje svaka od tih zajednica unosi, ali sve više su se primjećivale i neke negativnosti, pa koji put i isključivosti sa strane tih zajednica.

8. Pape su kao i većina biskupa s optimizmom gledali na duhovne pokrete koji su unosili svježinu u kršćanske zajednice, ali su i upozoravali na negativnosti i pozivali na zajedništvo u različitosti.

9. Duhovni pokreti su i u današnje vrijeme šansa za obnovu Crkve ukoliko se budu mogli uklopiti u autentičnu kršćansku zajednicu.

10. Dokument o laicima »Christifideles laici«, dajući primarno značenje župi, traži da sva laička udruženja, pa tako i duhovni pokreti, nađu svoje mjesto u kršćanskoj zajednici koja je župa.

11. Isti dokument, koji donosi kriterije za laička udruženja, bit će iskušanje za duhovne pokrete kao i za službenu Crkvu, da se pod pritiskom navedenih kriterija ne izgube karizme specifične za svaki pokret.

12. Ideal za autentičnu kršćansku zajednicu bi trebao biti u tome da svaki duhovni pokret i grupa nađu svoje mjesto unutar te zajednice i da obogate

zajednicu sa svojim specifičnim karizmama. *Zajedništvo*, dakle u *različitosti*. Zajedništvo ne nastaje odjedanput. Ono je životna zadaća svakog kršćanina. Jer, kako nadahnuo napisu B. Duda, »to je zajedništvo ljudski mar, ali nada-sve Božji dar«⁴⁰.

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Vortrag, der am 14. Symposium der Theologieprofessoren vom 29. bis 30. März 1989 in Zagreb gehalten wurde, setzt sich zum Ziel die Problematik der geistlichen Bewegungen in der Kirche nach dem II. vatikanischen Konzil zu erörtern. Zum Ausgangspunkt wird die Auffassung von der Kirche als »communio«, die ausdrücklich im II. vatikanischen Konzil hervorgehoben wurde.

Im ersten Teil des Vortrages wird einerseits darauf hingewiesen, wie das annehmende Interesse für die Rolle des Heiligen Geistes in der Kirche im II. vatikanischen Konzil dazu beigetragen hatte, die Kirche als »communio« zu verstehen. Andererseits wird darauf aufmerksam gemacht, wie diese erneuerte Pneumatologie im allgemeinen neue Akzente in bezug auf das charismatische Element in der Kirche setzte, was wiederum eine Ausbreitung von geistlichen Bewegungen nach dem Konzil zur Folge hatte.

Im zweiten Teil wird über diese geistlichen Bewegungen in der nachkonziliaren Zeit unter besonderer Berücksichtigung der Situation der Kirche unter den Kroaten gesprochen. Die meisten dieser geistlichen Bewegungen stammen aus der Praxis anderer Ortskirchen (aus der Welt) und diese Bewegungen sind mit kleinerem oder größerem Erfolg in unseren christlichen Gemeinden present und tätig. Die Gebetsgruppen bzw. Gebetsgemeinschaften sowie Seminare für die religiöse Basiserfahrung sind zwei Bewegungen, die auf unseren Boden entstanden sind.

Der dritte Teil des Vortrages versucht diese geistlichen Bewegungen in der authentischen christlichen Gemeinde zu werten, wobei positive und negative Elemente dieser Bewegungen in bezug auf Entwicklung der christlichen Gemeinde erwähnt werden. Aus dem Vergleich zwei kirchlichen Dokumenten (»Evangelii nuntiandi« aus dem Jahr 1974 und »Christifideles laici« aus dem Jahre 1988) geht hervor, wie in letzter Zeit nach den Kriterien gesucht wird, die immer mehr sowohl auf die Laienvereinigungen als auch auf die geistlichen Bewegungen in einer Art der Begrenzung wirken. Das Dokument »Christifideles laici« setzt einen besonderen Akzent auf die Pfarrei als »Zentrum von Gemeinschaft«, in dem alle geistlichen Bewegungen ihr entsprechenden Wirkungsbereich finden sollen.

Am Ende des Vortrages wird versucht in Form von bestimmten Thesen aufzuzeigen, wie diese geistlichen Bewegungen zu Wirklichkeit der Kirche geworden sind. Nach wie vor bleibt die Frage offen, inwieweit diese Bewegungen in Stande sind, sich in die christliche Gemeinde einzufügen und dadurch in dem Reichtum der Verschiedenheit eine Gemeinschaft zu bilden. Es wäre pastoraltheologisch

40. DUDA (1988), 148.

nicht vom Vorteil, wenn unter dem Einfluß der angesprochenen Kriterien die spezifischen Charismen einzelner Bewegung verlorengängen. Jede geistliche Bewegung oder geistliche Gruppe sollte innerhalb der authentischen christlichen Gemeinde eigenen Platz finden und durch ihre spezifische Charisma die Gemeinde bereichern. Das Ideal bleibt, also, die Gemeinschaft in Verschiedenheit.